

VCM neemt deel aan handelsmissie Polen

VCM werd uitgenodigd voor deelname aan een Nederlandse handelsmissie naar Polen van 6 tot 9 juli 2016. Dit is een organisatie van De Boer Op Advies in samenwerking met Bureau Mest Afzet (Nederland) en de Nederlandse Ambassade te Warschau.

De deelname van VCM aan deze Nederlandse handelsmissie was een eerste verkenning van een nieuwe afzetmarkt voor Vlaamse mestverwerkingsproducten.

De missie vond plaats in de landbouw intensieve regio's Lubuskie en Zachodnio-pomorskie in West-Polen (zie Figuur 1). De missie gaf inzicht in de lokale afzetmarkt en de bijkomende wet- en regelgeving in Polen.

Figuur 1 Kaart van Polen met indicatie van de provincies.

Hieronder wordt een overzicht gegeven van de bezoeken tijdens de handelsmissie en de algemene conclusies.

1 Deelnemers

Martijn Albers	Albers BV
Hans Verkerk	Bureau Mest Afzet
Lieke Boekhorst	De boer op Advies
Wilfried de Moor	Ekopasza
Frank Mosterd	Ekopasza
Frans Swinkels	Eraspo Imex BV
Karel Beukers	Givar Agro BV
Willem Wassink	Groot Zevert Loonbedrijf
Roel Beunk	Groot Zevert Vergisting
Gert-Jan Verhagen	Hofmans
Jos Mousset	Jos Mousset BV
Matthé Vermeulen	Ligare BV
Kees Kroes	LTO Noord
Arnold Kroon	Mesthandel Kroon
Edwin Salomons	Mesthandel Salomons BV
Martijn Homan	Nederlandse ambassade
Katarzyna Kowalczevska	Nederlandse ambassade
Sjang Schaap	Schaap Agri Service
Ids Schaap	Schaap bio energie
Jelle Schaap	Schaap Organic Products
Thomas Vannecke	Vlaams Coördinatiecentrum voor Mestverwerking

2 Verslag van de activiteiten

2.1 Dag 1: 6/07/2016

2.1.1 Landbouw in Polen

Na de lunch in Torzym werden de deelnemers voorgesteld. Daarna werden we verwelkomd door Lieke Boekhorst (De Boer op Advies), Hans Verkerk (Bureau Mest Afzet) en Martijn Homan (Nederlandse ambassade; Departement Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit). Vervolgens gaf Katarzyna Kowalczewska (Nederlandse ambassade) een presentatie over de landbouw in Polen.

In totaal 49,5% van de landoppervlakte in Polen is landbouwland. Ongeveer 74% hiervan (10.6 miljoen hectare) wordt gebruikt voor akkerbouw.

De grootste bedrijven van meer dan 30 ha concentreren zich vooral in het Noord-Westen (de twee bezochte provincies). Het aantal grote bedrijven is aan het toenemen. Opvallend is dat Polen na Duitsland, Verenigd Koninkrijk en Frankrijk komt wat betreft het aantal vee-eenheden (LU) per 100 hectare (gemiddeld 48 livestock units per 100 ha). In de twee bezochte provincies is dit slechts 19,4 LU/100 ha (Zachodnio-pomorskie) en 29 LU/100 ha (Lubuskie).

Wat akkerbouw betreft zijn er verschillende problemen: lage kwaliteit van de bodem (30% erg zuur en 60% zanderige bodems), beperkte neerslag (gemiddeld 550 mm/jaar), beperkt groeiseizoen (200-230 dagen per jaar) en droogte. In de regio met het langste groeiseizoen (Zuid-Westen en West Polen) is er het meeste akkerbouw. Merk op dat volgens modellering van IPCC voorspeld wordt dat door de klimaatsverandering de productie nog 20% lager zal worden in de toekomst.

In het Westen wordt er vooral suikerbiet, graan, koolzaad en gerst gekweekt. De gemiddelde graanopbrengst is gemiddeld ongeveer 3.64 ton per hectare. Rogge en mais wordt vooral in het noorden en oosten gekweekt. In het centrum van Polen en het zuiden vindt de meeste fruitteelt plaats. Veeeteelt vind ook vooral in het Noorden plaats: in Noord-Oosten vooral koeien en varkens en in het Noorden en midden van Polen vooral varkens en kippen.

De meststoffen die erkend zijn door de Poolse regering zijn de EC fertilizers (EU Regulation 2003/2003), kunstmest (minerale meststof), natuurlijke (dierlijke) mest, organische meststoffen en de organo-minerale meststoffen. Handel in meststoffen wordt toegelaten voor de EC Fertilizers (EU Regulation 2003/2003). Natuurlijke, organische en organo-minerale meststoffen zonder EC label hebben een vergunning nodig van de Minister van Landbouw, die geloofwaardigheid geeft aan de verkoper. Volgens artikel 5 van de Fertilizer and Fertilization Act (10/07/2007) is het ook toegelaten om meststoffen te verhandelen die in andere EU lidstaten worden verhandeld zonder deze specifieke vergunning. Er zijn ook bijkomende regels voor de labelling van het product (opschrift dient ook in het Pools te zijn vertaald).

Ongeveer 20% van het budget van een Poolse landbouwer gaat naar meststoffen en hun gebruik; 83% van de boerderijen gebruikt meststoffen, waarvan 74% kunstmest. Wat dierlijke mest betreft, gaat het voornamelijk om stalmest (de stallen zijn vaak nog ingestrooid met stro voor zowel koeien als varkens). Gemiddeld (kunstmest en dierlijke mest) wordt er ongeveer 112 kg stikstof per hectare gebruikt. In de bezochte provincies zien we maximaal ongeveer 120 kg stikstof per hectare. Momenteel is er nog geen limiet op de fosfor bemesting.

Irrigatie in Polen is eerder beperkt.

2.1.2 Bezoek Nederlandse boer in Torzym

Vervolgens werd een bezoek gebracht aan het bedrijf van Anton Van Doorn, een Nederlandse boer die een boerderij pacht in Torzym. Zijn bedrijf heeft de naam EKO POL.

Het is een bedrijf van 460 hectare, waarbij de boerderij en grond worden geleased (gepacht) van 'Agencia', i.e., de Poolse staat. Alleen de machines zijn eigendom. Momenteel is er geen mogelijkheid tot aankoop van gronden. De huidige rechtse regering wil immers geen gronden verkopen aan buitenlanders. Van de 1.5 miljoen hectare van de staat; wordt er dus niets verkocht in de eerste vijf jaar. De pacht voor de gronden wordt uitbetaald in graan en komt ongeveer op 50 euro per hectare.

Er zijn verschillende teelten (risicospreiding): mais, rogge, koolzaad, zomergraan, wintergraan, triticale en koolzaad. Er is ongeveer 6 ha grasland (voeder voor koeien). Daarnaast zijn er ongeveer 30 stuks koeien en 1500 varkens (3 keer per jaar). De biggen en het voer komen van Duitsland, het vlees (1,4 euro per varken) wordt afgezet in Polen.

Problemen voor akkerbouw: **slechte grondkwaliteit, beperkte hoeveelheid regen** (800-900 mm) op het **verkeerde moment** van het jaar (bijvoorbeeld bij zaaien of oogst). Verder is er ook een aanzienlijke hoeveelheid **schade door het wild** (wilde zwijnen, reeën). De compensatie voor deze schade is zeer beperkt en bovendien is jacht duur (jagers moeten betalen per stuk geschoten wild).

Aangezien er ook veeteelt is op dit bedrijf, beschikt het bedrijf over dierlijke mest. Het gaat om **varkens- en runderstalmest**, die opgeslagen wordt (onder andere op de kopakker), en dus bij toediening een soort compost geworden is.

In Polen worden de bodems opgedeeld in klassen (van 1 – zeer goed tot 6 – zeer slecht, alleen voor bosbouw). Op dit bedrijf bevindt de bodem zich ongeveer in klasse 4 en 5 (zanderig). Er wordt ongeveer **70 000 euro kunstmest per jaar** gependeed. Er is zeker interesse in dierlijke mest, aangezien ze zelf zien dat het resultaat er mag zijn. De zanderige bodem kan bijkomende organische stof goed gebruiken. De vraag is wel hoe die dierlijke mest ter plaatste zou raken en verspreid zou moeten worden.

Soms wordt de bodem geploegd, maar dit vraagt veel tijd. **Schijfeggen** wordt vaker toegepast omdat het goedkoper en sneller is.

2.1.3 *Gesprek met Nederlandse akkerbouwers in Torzym*

Akkerbouwer Arnold beschikt over een bedrijf van 600 à 1000 hectare waarop vooral granen zoals gerst en triticale, asperges en groenten gekweekt worden. De meeste gronden worden gepacht.

Het is duidelijk dat **lowbudget farming** hier typisch is, door de slechte bodemkwaliteit (klasse 3-5) en het droge klimaat: weinig investeren, de kosten zo laag mogelijk houden maar zoveel mogelijk opbrengst trachten te bereiken mits beperkte investering. Zo wordt er niet geploegd, enkel schijfeggen wordt uitgevoerd. Bemesting beperkt zich tot kunstmest, hoewel organische stof aangeleverd wordt aan de bodem door **gehakseld stro op de bodem na de oogst** te laten, het stro is meestal toch niet nodig (indien geen dieren gekweekt worden). De teelt van koolzaad kan ook bodemverbetering opleveren omdat koolzaad zo diep wortelt. Verder wordt ook **groenbemesting** toegepast, bijvoorbeeld met lupine. Wat betreft organische koolstofbemesting, kan gesteld worden dat **koolzaad 800 kg/ha** oplevert en het laten liggen van **gehakseld stro op het veld 1800 kg/ha**.

Ook met **harde winters** moet rekening gehouden worden: uitwinteren van de tarwe moet voorkomen worden. Merk ook op dat een **opbrengst van 3.5 ton tarwe per hectare** een 'goede' opbrengst is in Polen.

De Nederlandse mestverwerkers wijzen de landbouwer erop dat door **dierlijke mest en organische meststoffen** op een termijn van een **tiental jaar de bodemkwaliteit** kan verbeterd worden. Eventueel zelfs een klasse kan verhogen, hoewel om een klasse te verhogen bemesting met dierlijke mest over een periode van 30 jaar nodig kan zijn. Ook **op korte termijn zijn dierlijke mest of organische meststoffen interessant**: naast organische stof worden ook mineralen en spoorelementen aan de bodem toegevoegd, verhoogd de porositeit en kan de bodem beter water vasthouden. Echter, de aankoop van dierlijke mest of organische meststoffen zal dus hoofdzakelijk van de kostprijs afhangen (cfr. Lowbudget farming). Verder zal dergelijke **bodemverbetering vooral gebeuren op eigendom, niet op de gepachte grond**.

Organische stofgehalte wordt gewoonlijk niet opgenomen in bodemanalyses.

Ook andere boeren komen aan het woord: Jan Biskens, S. Webbinck, Pierre Leye,...

Boer S. Webbinck heeft een bedrijf van 900 hectare (800 hectare akkerbouw) met 400 stuks melkvee. Ook deze landbouwer beschikt dus over eigen dierlijke mest. Naast grasland wordt mais, rogge, gerst en triticale gekweekt. De bodemkwaliteit van het bedrijf varieert van 3 tot 6.

Pierre Leye beschikt over een nertsenkwekerij en 1400 hectare akkerbouwland. Hij heeft dus ook heel wat bedrijfseigen mest. De andere boer heeft 400 hectare en 4000 mestvarkens. Aangezien de mest niet ver getransporteerd wordt, zijn de beste gronden duidelijk gesitueerd rondom de boerderij. Dit toont het **positieve effect van dierlijke mest op de bodem** aan.

Het wordt duidelijk dat er wel interesse is in dierlijke mest, maar **dat bij aankoop van dierlijke mest, de kunstmest kost zeker moet dalen!** Er is ook vraag naar de mogelijkheden om de dierlijke mest te verspreiden, Poolse landbouwers zijn hier immers niet op voorzien. De **droge stof van de mest** is hierbij van belang: te nat verhoogd te transportkosten per kg organische stof en te droog bemoeilijkt de verspreiding (te veel verstuiving). Ook transport van de dierlijke mest uit Nederland wordt besproken. De **transportkosten** voor een afstand van meer dan 800 km kunnen oplopen tot 4 à 5 euro per km (hoewel later ook gesproken werd over 1 euro per km).

2.2 Dag 2: 07/07/2016

2.2.1 Bezoek aan Staatsboerderij in Osawa Sien

Deze staatsboerderij, met proefvelden, bestaat uit 3711.33 ha hectare (waarvan 3617.07 ha gecultiveerd land, i.e., ±2796 ha akkerbouw, ±750 ha weide). Ongeveer 280 hectare is eigendom, de rest is pachtgrond. Het bedrijf is ook gekend voor het kweken van vee (al 70 jaar, zowel koeien als merino schapen). Daarom zijn ze ook betrokken bij heel wat veetentoonstellingen. Er zijn 1329 stuks melkvee. In 2015 leverde dit 10.8 miljoen liter melk op.

Het bedrijf stelt 105 mensen te werk en levert melk, jonge fokstieren, vee om vet te mesten, graan, suikerbiet, koolzaad. Ook voergewassen worden geteeld (silage mais, rogge, triticale, lucerne, gras).

In Polen zijn er 34 vennootschappen waarbij de boerderij 100% van de staat is, de rest zijn geprivatiseerde bedrijven. Dit bedrijf telt in totaal drie boerderijen. Dergelijke landbouwfirmas moeten een voorbeeld zijn voor particulieren (tentoonstellingen, prijzen). Ze moeten ook particulieren begeleiden en werken zelf samen met universiteiten en organiseren verschillende symposia. De hoofddoelstelling blijft weliswaar economische winst, dit in tegenstelling tot de overheidsvoorlichtingsdienst!

De bodem is ingedeeld in klasse 4-5 en er valt weinig regen in de streek (400-500 mm per jaar). Mest wordt op minstens 1 van de drie bedrijven gescheiden; de **dikke fractie wordt als boxstrooisel in de stallen** gebruikt. De dunne fractie wordt gebruikt op het land. Men gebruikt een niet-kerende grondbewerking (schijfeggen in plaats van ploegen).

Ook hier is het doel opnieuw om de **opbrengst te verhogen terwijl de kosten beperkt** moeten blijven. De arme gronden kunnen zeker bijkomende organische stof gebruiken. Eventueel kan dierlijke mest verder de kunstmestbemesting vervangen, maar hier is een groot deel van de bemestingsruimte reeds ingevuld door dierlijke mest door het grote aantal dieren waarover ze zelf beschikken. Koolzaad levert ook organische stikstof op. Het is zo dat andere bedrijven tot 70% van hun bemestingsruimte invullen met kunstmest.

2.2.2 Bezoek Poolse landbouwkamer Zielona Gora

De **Landbouwkamer** is de **lokale boerenbond**. Iedere provincie heeft een landbouwkamer, en elke landbouwer is lid. Alle landbouwers betalen immers gemeentebelastingen, waarvan 2% naar de landbouwkamer gaat; iedere landbouwer betaalt dus automatisch lidgeld. Er is een Raad van Bestuur met vertegenwoordigers van elke provincie. De landbouwkamer geeft opinies, advies (bvb. bij wildschade) en steunt de landbouwers. Een belangrijke taak in **landbouwimmobiliën** is ook weggelegd voor de landbouwkamer. Ze organiseren tevens landbouwfeesten en prijzen.

Aangezien de streek rond Zielona Gora gekenmerkt is door slechte (zand) gronden, is er minder geld voor de landbouwkamer. In de provincie Lubuska zijn er 17000-20000 leden, hoofdzakelijk akkerbouw en bedrijven van gemiddeld 21 ha.

2.2.3 Bezoek velden Poolse akkerbouwers rond Zielona Gora

Een landbouwer toonde zijn akkers (230 hectare) met onder andere de ecologische teelt van gerst. Voor deze ecologische teelt is de meerwinst eerder beperkt en volgens hem gebruikte hij geen dierlijke noch minerale mest.

Een andere landbouwer toonde zijn velden (150 ha) met graan en koolzaad. Hij had nog 7 hectare voor aardbeiteelt, maar wilde hiermee stoppen. Hij gaf aan dat er problemen zijn met de Poolse regering maar ook door het Russisch embargo.

Zijn gronden zaten in klasse 3B-4A.

Net als bij enkele andere landbouwers werd **gewone tarwe in het centrum van het veld gezaaid en staat een graansoort (triticale?) aan de buitenkant met scherpere halmen**, die minder aantrekkelijk zijn voor de **wilde zwijnen**.

Wat de bemesting (kunstmest) betreft, gebruikt deze landbouwer ongeveer 1500 zloty per hectare, wat neerkomt op ongeveer **300 euro per hectare**. Deze boer geeft aan dat hij **voor dierlijke mest tot 60 euro per ton zou betalen**. Nederlandse mesthandelaars stellen voor dat er ongeveer 5 ton per hectare moet gestrooid worden en dat dit ook met transport een goede prijs is. Kunstmest blijft echter nodig ter aanvulling (bvb. P en K via dierlijke mest/compost en N via kunstmest)! Er moet ook op gewezen worden dat het effect van organische bemesting pas duidelijk kan worden na 10-20 jaar.

De landbouwer denkt na om bladbemesting te geven in lente en geeft nog mee dat er geen of gelimiteerde bodem analyses uitgevoerd worden.

2.3 Dag 3: 08/07/2016

2.3.1 *Bezoek bij akkerbouwer met vee te Lubrza (Grzegorz Iwanicki)*

Deze landbouwer heeft akkerbouwland (80 hectare) en dieren (ongeveer 30 stuks vee: 20 Limousin, 10 gevlekte koeien). De Limousin koeien worden verkocht aan 350 kg in Italië en Griekenland.

Hij kweekt koolzaad, graan, wintergraan en silage producten. Van de 80 hectare gewas is 55 ha eigen grond en de rest pacht hij aan Agencia (Poolse staat) voor 10 jaar.

In 2008 kreeg hij **EU subsidies**, naast Poolse subsidies voor de aankoop van machines (tractor en maaidorser). Met deze machines moet hij van Europa ook loondienst doen. Subsidies van de EG zijn per hectare, niet per ton opbrengst, wat de kleinere boeren benadeelt.

Bemesting gebeurt met **bedrijfseigen runderstalmest en kunstmest (granulaat voor zaaïen)**. Deze boer ploegt de bodem wel en voert bodemanalyses uit. Hij is erg geïnteresseerd in dierlijke mest en verwerkingsproducten zoals compost. Uiteraard zou hij **deze producten alleen gebruiken op eigen grond**.

Er vindt ook een soort van **burenregeling** plaats: een buurman met 300 hectare gewas geeft stro aan Grzegorz Iwanicki voor de koeien en krijgt in ruil daarvoor mest.

De bodemklasse is ongeveer 3 à 4. De opbrengst van het graan en triticale liggen vrij hoog (8 ton graan per hectare en 6 ton triticale per hectare). Alleen voor graan wordt dierlijke mest gebruikt uit de stallen. Het graan blijft in Polen.

Ook hier weer veel **wildschade**.

2.3.2 *Bezoek landbouwer in Przytoczna*

Deze landbouwer teelt tomaten, kersen en aardbeien op ongeveer 150 hectare.

Dit jaar is de tomatenoogst beperkt omdat het tomatenbedrijf in de streek minder aanneemt dan anders. Dit bedrijf verwerkt de tomaten tot tomatensap.

Hoewel **irrigatie in Polen beperkt** is, beschikt deze boer over een waterput van 36 meter diep voor de irrigatie van tomaten, aardbei en ajuin.

De tomaten worden, afhankelijk van de soort, ofwel met de hand ofwel met de maaidorser (combine) geplukt.

De bodemklasse varieert van 3 tot 6. Aangezien deze landbouwer niet over dieren beschikt, wordt **alleen kunstmest** gebruikt. Koolzaad en gele mosterd worden gezaaid voor bodemverbetering (groenbemesting voor bodemstructuur en organische stof gehalte). Per jaar wordt er vier keer gespoten voor ziekten en twee keer voor onkruid.

2.3.3 Rondleiding door burgemeester in Przytoczna

We brachten onder begeleiding van de burgemeester een bezoek aan een plaatselijk kalkoenbedrijf. Het erg grote bedrijf stelt 30 mensen aan het werk, beschikt over 1350 hectare gewas, 4000 varkens, 150000 stuks kalkoen. De gewassen worden deels als voeder gebruikt. Er wordt nog tarwe en triticale als voer ingekocht, de landbouwer heeft nog mais op overschot en dat wordt verkocht.

De **bedrijfseigen mest wordt op eigen land** gebruikt. De varkens leven op roosters, zodat er dus ook varkensdrijfmest voorhanden is.

Deze landbouwer claimt dat de grote landbouwers het moeilijker hebben dan de kleinere, aangezien de Poolse subsidies alleen van toepassing zijn beneden een bepaalde opbrengst.

Verder werden met de burgemeester een bedrijf bezocht die pellets maakt voor kachels van stro, een graanopslagbedrijf en een New Holland garage.

2.3.4 Bezoek boer in Jeleniegłowy

Deze landbouwer bewerkt 500 hectare en heeft 9000 varkens. De biggen worden opgefokt van 6 kg (6 weken) tot 4 maanden (30-40 kg). Daarna worden ze naar andere varkenshouders gebracht voor verdere vetmesting. Hij heeft ook 2500 vleesvarkens waarvan het vlees naar Engeland en Japan geëxporteerd wordt.

De bodem heeft ook een lage kwaliteit (klasse 5-6) en zou verbeterd moeten worden. Net als vorige landbouwers klaagt ook deze man van de eigen regering en de problemen met het Russische embargo. Hij vermeldt tevens het probleem om goede werknemers te vinden, de beste werkers vertrekken immers naar het buitenland. Zelf heeft hij een twaalfstal werknemers, waarvan volgens hemzelf de helft een alcoholprobleem heeft.

Aangezien hij **heel wat bedrijfseigen mest** heeft, is hij minder geïnteresseerd in de aankoop van bijkomende dierlijke mestproducten. Hij heeft immers 12 stallen (waarvan drie vloeibare mest opleveren op basis van roosters, de rest levert vaste mest op basis van strooisel). Hij kijkt ervoor om alle stallen op roosters te brengen.

Triticale wordt gezaaid op de slechtste grond.

2.3.5 *Presentatie door Kanters (Uden)*

Deze presentatie werd gegeven door Ben van Eldijk, Joachim Gozcol (Poolse agent) en Thomas Kanters. Dit **bedrijf is erin geslaagd om handel in mest in Polen** (provincie Opolskie, Zuid-West Polen) op te starten. Het bedrijf in Polen is gesitueerd in een **regio met intensieve teelten**, eventueel kan ook daar een handelsmissie georganiseerd worden. Dit bedrijf is een loonbedrijf, doet aan akkerbouw, mesttransport (vast en vloeibaar). Het bedrijf had reeds contacten in Polen via het transport bedrijf Kanters Szamotuly. Aangezien ze bovendien via Joachim Gozcol (waarvan de schoonzus bij Kanters werkt) een Poolse agent in huis hebben, konden ze van start gaan.

Een eerste verkenning van de markt toonde aan dat Polen veel interessanter was dan het reeds volzette Frankrijk en Duitsland, waar de prijzen te laag liggen. Polen kent immers een veel lagere druk vanuit Nederland en Vlaanderen. Prijstechnisch is het ook mogelijk om **retourvrachten** te regelen via vrachtwagens (mest van Nederland naar Polen, vanuit Polen vracht met bijvoorbeeld granen).

Wat wetgeving betreft heb je de volgende zaken nodig: **certificaat van verwerking EG 1069/2009 en UE 142/2011**, en daarnaast een **melding van het minister van landbouw en gezondheid** (zie de vergunning besproken in Sectie 2.1.1). Zeer belangrijk is dat de documenten en certificaten ook in het **Pools** dienen te vertaald te zijn, door een **erkend vertaler**. Bovendien moeten alle documenten met **stempels** voorzien te zijn. Beter ook gebruik maken van de term **organische bodemverbeteraar** in plaats van mest, dat klinkt immers beter. Het kan interessant zijn om verder contact op te nemen met het **ministerie van landbouw** met de vraag welke documenten nodig zijn. Het ministerie is erg behulpzaam. Daarnaast kunnen analyses op het product zowel in Nederland/Vlaanderen als in Polen (www.schr.gov.pl) uitgevoerd worden. Vanuit de Nederlandse ambassade zal een brochure opgesteld worden met de benodigde formulieren en documenten en de toepasselijke wetgeving.

Het is belangrijk te weten dat **Polen zeer streng en precies is wat de wetgeving** betreft, en dat **volksgezondheid** zeer belangrijk is. Net daarom is het belangrijk om zeer goed voorbereid te zijn en nauwkeurig te werken. Als de inhoud van je product niet klopt met de documenten, kan het zijn dat je niet die ene klant verliest maar alle klanten in een hele regio.

Belangrijk is ook om het **vertrouwen te winnen van de boeren, met het oog op een lange termijn relatie** (dit in tegenstelling tot kortgewin). Hou er dan ook rekening mee dat je het **eerste jaar/twee jaar niet veel winst** zal maken. Je moet proefvelden aanleggen, advies geven, aanwezig zijn op beurzen, de baas moet er ook zoveel mogelijk bij zijn, reclame maken, website maken in het Pools, reclamespot maken,... om vertrouwensrelaties op te bouwen. Ook moet de handelaar respect hebben voor de Poolse tradities. Een Pool zal bijvoorbeeld geen schulden maken.

Kanters ondervindt dat vooral de **jeugd veel interesse vertoont in organische bodemverbeteraars**; de ouderen zijn het 'gewoon' om vooral kunstmest te gebruiken. Veel geld van de boer gaat nu naar

kunstmest in plaats van organische mest, ook al zou dit omgekeerd moeten zijn. De **kunstmestindustrie is ook een sterke markt** die bijvoorbeeld exotische snoepreijes weggeeft. De mesthandelaren moeten dus opboksen tegen deze sterke concurrent. Bovendien is het zo dat **Polen vaak gericht zijn op korte termijn succes**.

Wat organische bodemverbeteraars betreft (bvb. compost) moet er ongeveer 4 tot 5 ton per hectare op het veld gebracht worden. Hiervoor zijn **breedstrooiers** nodig, die niet talrijk aanwezig zijn in de streek. Kanters leverde dan ook zelf enkele strooiers.

De Poolse agent legt uit waarom organische stof zo belangrijk is; slechts 28.6% van het bouwland is van goede kwaliteit; 39,1% is van gemiddelde en 32.3% slecht (arm). Vaak is het zo dat **de bodemkwaliteit ook in 1 perceel zeer sterk kan variëren**. De pH is wel meestal OK in Polen.

Zoals al verschillende keren aan bod kwam tijdens de handelsmissie, kan de **zandgrond** goed de organische stof uit dierlijke mest gebruiken. De **organische stof** is bovendien interessant om de **waterhuishouding van de bodem** te optimaliseren. Gewassen hebben 2000 kg organische stof nodig; dit kan door de combinatie van mest, stoppels en groenbemesting. Probleem van het vaak achtergelaten van stro op het land voor de organische stof, is dat ziektes van voor de oogst de jonge plantjes van het nieuwe gewas kunnen besmetten.

Het is belangrijk om na te denken over **marktdiversificatie**; er moet echt mest op maat gemaakt worden. De producten kunnen verschillen in NPK verhouding, hoeveelheid organische stof en kunnen ook verschillen in uitzicht (compost, korrels,...). Hoewel **mestkorrels** wel duur zijn in productie kan er wel interesse zijn vanuit de **fruit en groententeelt**. Stalen van de producten moeten geanalyseerd worden om aan te tonen wat de inhoud is!

Nazorg na verkoop is ook zeer belangrijk. **Bemestingsadvies** naar de Poolse boeren toe is onontbeerlijk en het is belangrijk om duidelijk te maken dat het bemestingssucces ook van het weer afhangt (indien te droog bij bemesting: mest dringt niet in grond). De boeren kunnen ook op de hoogte gebracht worden van de problemen via **foto's van gebrekziektes**.

Wat het **transport** betreft, moet er rekening gehouden worden met de **bepaalde kwaliteit van de wegen**. Er zijn momenteel slechts 4 snelwegen (dit net wordt zeker nog uitgebreid), waar 140 km/u gereden kan worden. Als de **snelweg** verlaten wordt, kan men maximaal 1 km/min rijden, soms zelfs slechts 40-50 km/u (paard en kar, onaangekondigde omleidingen, wild, bruggen die te laag zijn,...). Idealiter wordt er gebruik gemaakt van **retourvrachten**, eventueel met Poolse chauffeur: mest naar Polen, graan naar Vlaanderen/Nederland. **AGR-GPS is voorlopig (nog) niet nodig voor vrachtvervoer**.

De **scheepsvaart en de treininfrastructuur** staan ook niet op punt. Eventueel is het ook mogelijk om per schip de vracht te leveren in Berlijn/Maagdenburg en van daaruit te vertrekken met vrachtwagens (per schip is GPS niet nodig). Eventueel kan ook de optie om de trein te nemen bekeken worden.

Opslag gebeurt bij Kanters in een **hal of afgedekt**, de Poolse wetgeving is op dat vlak streng (**volksgezondheid!**).

De **Poolse boeren moeten vertrouwen hebben in het product**. Dit is niet het geval voor digestaat. Het gebruik van **digestaat is mogelijks zelfs wettelijk niet toegelaten**, er is zeker een **sterk wantrouwen** (gebaseerd op geruchten of de lage kwaliteit van Duits digestaat) rond het gebruik van digestaat. Als een Nederlands/Vlaams bedrijf digestaat wil aanbieden zal het eerst de wetgeving moeten checken en zeker zeer goed de inputstromen kunnen beschrijven.

2.4 Dag 4: 09/07/2016

2.4.1 Bezoek Nederlandse boer aan Duitse grens (Nabij Frankurt am Oder)

Deze Nederlandse boer kweekt koolzaad, linzen, graan. Geen mais meer ten gevolge van de grote wildschade (beperkte compensatie, te dure jacht waarbij jagers het geschoten wild moeten betalen). De bodem behoort tot klasse 4A-4B.

Momenteel gebruikt hij alleen **kunstmest, ureum en kalk**; vroeger gebruikte hij wel kippenmest van een kippenboer, maar deze mest gaat nu integraal naar een biogasinstallatie. Bovendien gebruikte hij **alleen mest op de gekochte gronden, niet op de gepachte grond**. Deze gepachte grond kan je immers zomaar kwijtspelen. Deze **landbouwer verloor 300 hectare aan de overheid**, die de gronden wilde aanbieden aan kleinere boeren.

Net zoals we hoorden bij Anton Van Doorn (zie Sectie 2.1.2) kunnen **buitenlandse boeren geen land kopen in de komende jaren**, ten gevolge van het beleid naar buitenlandse boeren toe. Eventueel kunnen wel gronden gekocht worden van particulieren, weliswaar alleen in eigen gemeente.

Deze landbouwer beschikt over een maaidorser (combine) op rups, wat wel duurder is in aankoop maar dit voertuig rijdt beter op nat land, verbruikt minder diesel en zorgt voor minder bodemcompressie.

3 Algemene conclusies

De **Poolse markt voor mestverwerkingsproducten is zeker aantrekkelijk**. Er is slechts een erg **lage druk** vanuit Nederland en Vlaanderen en de **bodemkwaliteit dient verbeterd** te worden door dierlijke mest, waar er plaatselijk een **tekort** van kan zijn, te gebruiken. De eerste initiatieven beginnen succesvol te worden. Vooral de **jongere boeren die aan de toekomst denken** begrijpen het belang van organische stof in de bodem en bodemkwaliteit in het algemeen op lange termijn en proefvelden kunnen ook de **positieve eigenschappen van dierlijke mest en mestverwerkingsproducten op korte termijn** aantonen.

Er zijn echter **heel wat uitdagingen** verbonden aan het aanboren van deze nieuwe afzetmarkt. Hieronder worden de belangrijkste uitdagingen opgesomd.

1) Staatsbedrijven en pachtgronden

Heel wat gronden worden gepacht en zijn dus geen eigendom; de landbouwers zijn niet geneigd om te investeren in de bodemkwaliteit van grond die niet van hen is. Het verhaal is helemaal anders voor gronden in eigendom, hoewel het toedienen van organische stof ter verbetering van de bodemkwaliteit nog altijd vooral van nut zal zijn voor de volgende generatie!

2) Kunstmest is een gewoonte

De meeste boeren zijn gewoon om te bemesten met kunstmest, of combineren bedrijfseigen mest met een grote portie kunstmest. Er zal veel werk gaan in het overtuigen van de (oudere) boeren over het nut van bemesting met dierlijke mest en organische meststoffen. Net doordat kunstmestgebruik een gewoonte is, zal ook moeten gekeken worden naar oplossingen om breedstrooiers en dergelijke te voorzien (misschien via subsidies?). Dit betekent ook dat er dus geconcurrereerd zal moeten worden tegen de sterke kunstmestmarkt en rekening zal moeten gehouden worden met het verlangen van de boeren om op korte termijn grote resultaten te zien.

3) Lowbudget farming

Net doordat de bodem van zo'n slechte kwaliteit zijn, zetten veel landbouwers in op lowbudget farming – de kostprijs van organische meststoffen kan gewoon te hoog zijn. De enige mogelijkheid is de reductie van de bemestingskosten voor kunstmest door vervanging met organische/dierlijke mest.

4) Noodzaak aan Poolse agent

Door de taalbarrière is het noodzakelijk om over een vertaler-tolk te beschikken. Deze tolk moet bovendien zeer goed op de hoogte zijn over het landbouw/bemestingsgebeuren. Idealiter zou er een Poolse agent moeten zijn die van de Poolse situatie volledig op de hoogte is en ter plaatse alles kan regelen.

5) Transport en transportkosten

De verschillende transportopties (voertuig: vrachtwagens, trein, boot; traject) moeten zorgvuldig geanalyseerd worden. Uiteraard zijn er kosten verbonden aan transport en gaat transport uit Vlaanderen/Nederland gepaard met een aanzienlijke kost. Logistiek moet ook alles goed geregeld zijn (bvb. opslag, retourvracht,...) en moet er rekening gehouden worden met een moeilijker transport zodra de vrachtwagen ter plaatste is en de snelweg heeft verlaten (kleine wegen, oponthoud door bvb. paard en kar, lage bruggen, omleidingen,...).

6) Energie, tijd en geld steken in het opbouwen van een vertrouwensrelatie

Zoals Kanters aangeeft, moet men rekenen dat de eerste jaren weinig winst gemaakt zal worden. Het is belangrijk om een lang termijn vertrouwensrelatie op te bouwen, maar dit impliceert ook dat veel energie, tijd en geld zullen moeten gestoken worden in de aanwezigheid op beurzen, reclame, websites, plaatselijk advies,...

4 Contactgegevens

VCM: Thomas Vannecke (thomas.vannecke@vcm-mestverwerking.be)

De Boer op Advies: Lieke Boekhorst (lieke.boekhorst@gmail.com)